МІЖКУЛЬТУРНА ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ФЕНОМЕН ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Редько Валерій Григорович
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Спрямування шкільної іншомовної освіти на компетентнісні засади зумовлюється соціальними потребами й особливостями розвитку сучасної мультилінгвальної та полікультурної світової спільноти, її тенденціями на забезпечення учнів досвідом спілкування й комунікативної поведінки, які в майбутньому давали б їм змогу комфортно почуватись й співіснувати в чужомовному середовищі. Засобами іноземної мови випускники ЗЗСО повинні не тільки уміти вирішувати питання, що виникають під час перебування в зарубіжжі, пов'язані з організацією своєї життєдіяльності, насамперед побутом, пересуванням транспортом, здійсненням покупок та іншими видами діяльності, необхідними для власного життєзабезпечення, але й досягати взаєморозуміння зі своїми співрозмовниками в різноманітних сферах спілкування. Усі ці проблеми потребують певного когнітивно-практичного досвіду. Елементи його учні починають засвоювати під час цілеспрямованого навчання у ЗЗСО. Тематика, окреслена шкільною програмою для навчання іноземної мови, та методично доцільно дібраний відповідний мовний репертуар повинні слугувати дидактичним ресурсом для ефективної організації навчання, спрямованого на формування в учнів ключових компетентностей. Зазвичай їх зміст різнобічно співвідноситься з вимогами навчальної програми для кожного класу і дає учням змогу набувати досвіду іншомовного спілкування у передбачених межах.

Особливості змісту навчання іноземної мови у ЗЗСО спрямовують освітній процес на формування в учнів особливої для цієї галузі міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності, дидактична й методична сутність якої зумовлюється цілями навчання, зорієнтованими на оволодіння іноземною мовою як засобом безпосереднього й опосередкованого спілкування та здобування певного обсягу знань про культурні цінності країни, мова якої вивчається.

Компетентнісно орієнтоване навчання іноземної мови доцільно розглядати не тільки як процес формування ключових, але й також міжкультурної іншомовної комунікативної компетентностей. А відтак, цей феномен варто трактувати в таких аспектах: 1) міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність учнів – це сукупність набутих учнями знань, умінь, навичок, способів діяльності, ставлень, мотивів, необхідних для усвідомленого виконання комунікативних дій, спрямованих на оволодіння іншомовним спілкуванням у межах вимог навчальної програми для кожного класу; 2) міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність – це інтегрована характеристика

особистості школяра, яка передбачає оволодіння досвідом іншомовного спілкування в усній та письмовій формах у межах програмових вимог і засвоєння культурних цінностей народу, мова якого вивчається, що здійснюється у формі діалогу культур; 3) формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності – це діяльність, яка організовується в межах таких структурних компонентів: – *мотиваційного* (ставлення учнів до навчання й усвідомлення соціальної потреби в оволодінні іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування, ціннісні орієнтації); – *когнітивного* (знання, уміння, навички, досвід іншомовної комунікативної діяльності); – *діяльнісного* (способи і форми виконання навчальних дій, спрямованих на усвідомлене оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю); – *контрольно-оцінного* (самооцінювання і самоконтроль рівня власних навчальних досягнень); – *рефлексивного* (самоаналіз, самооцінка, самокорекція процесу і результатів навчання); 4) цілі та зміст міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності передбачають оволодіння учнями іноземною мовою для різнобічного задоволення соціально-економічних і культурно-освітніх потреб життя в сучасному полікультурному й мультилінгвальному світовому просторі та розуміння особливостей інших культур і створюється на підґрунті таких компетенцій:

- *інформаційної* – демонструвати вміння вчитися користуватися підручником, довідниковою літературою, зразками мовлення, словником, Інтернетом й іншими доступними джерелами; аналізувати, систематизувати, узагальнювати отриману з різних іншомовних джерел інформацію відповідно до власних вікових і потенційних можливостей, комунікативних ситуативних потреб і набутого навчального досвіду;
- *аксіологічної* – висловлювати емоційно-оцінні ставлення до об’єктів спілкування; формулювати та відповідно до власних мовних можливостей обґрунтовувати оцінні судження і думки щодо предметів і явищ, довкола яких відбувається спілкування;
- *мовної* – виявляти вміння доцільно користуватися лексичним і граматичним матеріалом для породження і сприймання іншомовних текстів;
- *мовленнєвої* – виявляти вміння організовувати і підтримувати іншомовне спілкування в усній та письмовій формах, дотримуючись вербальних норм та норм прийнятої комунікативної поведінки, прийнятої у певному соціальному середовищі;
- *соціокультурної* – оволодівати іноземною мовою у взаємозв’язку з культурою народу, що нею спілкується.

Міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність розглядається як метакомпетентність і складається з чотирьох видів предметних компетентностей як взаємопов’язаних і взаємозалежних її структурних компонентів, які виконують надані їм дидактичні та методичні функції: мовленнєвої, мовної, соціокультурної, навчально-стратегічної.

Зазначене вище дозволяє розглядати феномен міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності як особливе інтегративне утворення, на формування якого різнобічно впливають *цільовий, мотиваційний, когнітивний,*

діяльнісний, емоційно-ціннісний, рефлексивний аспекти. Вони узгоджуються з віковими особливостями та потенційними можливостями учнів і їх доцільно брати до уваги авторам підручників в умовах компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов. Кожний із них виконує певні функції, і в комплексі вони сприяють набуттю учнями певного іншомовного комунікативного досвіду, який спрямовується на забезпечення їх когнітивно-прагматичною інформацією з таких питань:

- як організовувати/підтримувати іншомовне спілкування у різних соціально-комунікативних умовах, зокрема в типових ситуаціях повсякденного життя (побутова сфера, здійснення покупок, відвідування закладів медичної, культурно-розважальної, освітньої сфер тощо);
- які мають бути норми комунікативної поведінки за різних обставин спілкування;
- якими типовими мовленнєвими одиницями доцільно керуватися під час продукування висловлень у різних часових і локальних ситуаціях з різних тем (перезапитати, уточнити, висловити згоду/незгоду, радість/смуток тощо);
- які іншомовні мовленнєві зразки необхідно використовувати в різних умовах і ситуаціях спілкування, зокрема з представниками різних соціальних статусів і груп, на зустрічах/зібраннях різного спрямування;
- як проявляти гнучкість своєї іншомовної комунікативної поведінки і які невербальні стратегії застосовувати за різних ситуативних обставин і умов дефіциту певного мовного і мовленнєвого досвіду;
- з яких джерел і якими способами самостійно здобувати інформацію для задоволення власних іншомовних комунікативних потреб;
- якими методами і в який спосіб удосконалювати власний іншомовний комунікативний досвід.

Список літератури

1. Рекомендації ЮНЕСКО щодо політики в сфері мобільної освіти. URL: http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/ files/3214738.pdf

2. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра : посіб. Київ : Пед. думка, 2014. 176 с.

3. Редько В. Г. Лінгводидактичні засади конструювання змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі. Педагогіка і психологія : вісник НАПН України. Київ, 2017. №2. С. 28–38.

4. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning. Official Journal of the European Union. 4.6.2018.